Mediācija un sporta strīdi

Marina Kameņeckā-Usova

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Doktorantūras nodaļa,
doktora studiju programma "Juridiskās zinātnes", Latvija
marina_k.usova@yahoo.com*

Kopsavilkums

Mūsdienās sports ir daudz vairāk nekā izklaide vai vaļasprieks, tas ir augsti komercializēta sociāla aktivitāte ar lielu daudzumu dažādu savstarpējo attiecību, kurās nevar iztikt bez strīdiem un konfliktiem. Sportā pierasts veids, kā atrisināt radušos strīdus, ir konflikta atrisināšanu nodot vai nu arbitrāžas tribunālam, piemēram, Sporta arbitrāžas tiesai, vai valsts vai starptautisko federāciju ārējām komitejām (komisijām), piemēram, FIFA Strīdu risināšanas kamerai (*FIFA Dispute Resolution Chamber*), FIFA spēlētāju statusa komitejai (*FIFA Players' Status Committee*) vai publiskām tiesām. Abi šie procesi var būt laikietilpīgi un ļoti dārgi. Rakstā autore piedāvā izskatīt mediāciju kā alternatīvu veidu sporta strīdu risināšanā.

Atslēgvārdi: sports, sporta strīdi, mediācija, sporta tiesības.

Ievads

Raksts tika sagatavots, pamatojoties uz sporta tiesību pieaugušo popularitāti un aktualitāti Eiropā un pasaulē. Viena no problemātiskām sporta tiesību jomām ir strīdu risināšana, jo tradicionāla strīdu risināšana vispārējās jurisdikcijas tiesā neatbilst sporta tiesību vajadzībām un nespēj ņemt vērā to specifiku. Tāpēc strauji attīstās ideja par alternatīvām strīdu risināšanas metodēm un specializētām sporta arbitrāžas tiesām.

Raksta mērķis ir izpētīt mediāciju kā sporta strīdu risināšanas metodi. Publikācijas sagatavošanai galvenokārt izmantota empiriskā, analītiskā, vēsturiskā un salīdzinošā izpētes metode.

XXI gadsimta sports un tā specifika

Mūsdienās sportu var raksturot kā augsti komercializētu sociālu aktivitāti ar lielu daudzumu dažādu savstarpējo attiecību, piemēram, sāncensis un sāncensis; sportists un treneris; sportists un aģents; sportists un federācija, klubs, komanda; klubs, komanda un aģents; federācija un atbalstītāji; klubs, komanda un atbalstītāji; klubs un klubs. Pastāvot tik dažādām attiecībām, vērojama augsta nesaskaņu un strīdu varbūtība. Turklāt, pamatojoties uz Īana Blekšova (*Ian Blackshaw*) sniegto informāciju, sports ir nozīmīga industrija, kas veido vairāk nekā 3 % no starptautiskās tirdzniecības un 1 % no Eiropas Savienības 15 dalībvalstu kopējā kopprodukta. Tikai ES vien ir radīti aptuveni 2 miljoni darba vietu, kas tiešā vai netiešā veidā ir saistītas ar sportu. Lielbritānijā ikgadējais patērētāju pieņums sports nozarē ir sasniedzis 12 miljardus mārciņu [*Blackshaw*, 2015].

Nils Gudrums (*Neil Goodrum*) atzīmē, ka sporta aktivitātes vienmēr tiek iekļautas vērtīgā un komerciālā industrijā, tādēļ domstarpības, kas rodas šajā sakarā, ir daudzveidīgas un sarežģītas, īpaši ņemot vērā, ka bieži vien sportā saduras publiskās un privātās intereses. Neatkarīgi no tā, vai tas ir saistīts ar spēlētāja līgumiem, sponsorēšanas jautājumiem, būvniecību, televīzijas translācijām, stadiona izmantošanu pēc olimpiskajām spēlēm vai citu, jebkurā strīdā var tikt skarts plašs interešu loks [*Goodrum*, 2013].

Katras jomas komercializācija ietver ievērojamus ieguldījumus un pieaugošu publikas interesi. Vienlaikus ar sporta komercializāciju pēdējos gados augsto likmju dēļ strauji palielinājies arī konfliktu skaits un to atspoguļojums medijos.

Pieaugušais konfliktu skaits padarīja redzamus trūkumus to risināšanas procesā. Volkers Hesse (*Volker Hesse*) norādījis, ka sportā pierasts veids, kā atrisināt strīdus, kas radušies saistībā ar noslēgtajiem līgumiem, ir konflikta atrisināšanu nodot vai nu arbitrāžas tribunālam, piemēram, Sporta arbitrāžas tiesai, vai valsts vai starptautisko federāciju ārējām komitejām (komisijām), piemēram, FIFA Strīdu risināšanas kamerai (*FIFA Dispute Resolution Chamber*), FIFA spēlētāju statusa komitejai (*FIFA Players' Status Committee*) vai publiskām tiesām [*Hesse*, 2014]. Abi šie procesi var būt laikietilpīgi un ļoti dārgi. Savukārt N. Gudrums uzskata: lai arī, izmantojot FIFA kameru, ārējiem procesiem parasti ir tā priekšrocība, ka tie ir konfidencialāki un lētāki par tiesas procesiem, tiem piemīt arī trūkumi – sarežģīta procedūra un fakts, ka lēmumu pieņem trešā persona.

Raksturojot starptautisko sporta strīdu risināšanu publiskās tiesās, kā trūkums ir jāmin arī varbūtība, ka strīds tiks izskatīts vienai pusei svešā jurisdikcijā pēc svešas valsts likumiem. Ja strīds izriet no līgumsaistībām un līgumā puses nav vienojušās, kurai tiesai piemīt strīdu izskatīšana un pēc kuras valsts likumiem tas tiks izskatīts, tad atkarībā no lietas apstākļiem un pušu domicila tas būs jānosaka pēc Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 12. decembra [Regulas \(ES\) Nr. 1215/2012](#) par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komercietās (Briseles Ibis Regula, ar ko tika aizstāta tās jomā iepriekš darbojusies Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komercietās noteikumiem) un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 593/2008 par tiesību aktiem, kas piemērojami

līgumsaistībām (Roma I), noteikumiem vai ar kolīziju normu palīdzību. Gan pirmais, gan otrais ceļš var novest pie minētajiem trūkumiem – augstām izmaksām par ārvalstu advokātu pakalpojumiem, publiskuma un nenoteikta iznākuma. Vienlaikus strīdu izskatīšanu sportā sarežģī publisko un privāto interešu mijiedarbība, kā arī sporta sacensību bieži vien pārnacionālais raksturs [Goodrum, 2013].

Mediācija sporta strīdu risināšanā

Juridiskajā literatūrā var rast daudz sporta strīda definīciju, tomēr autore uzskata, ka izsmeltošas definīcijas ir krievu zinātniekiem. Jekaterina Pogosjana (*Екатерина Погосян*) ar sportu saistīto strīdu izprot kā domstarpības par savstarpējām tiesībām un pienākumiem starp sporta attiecībās iesaistītajiem subjektiem, kā arī strīdus, kas rodas ārpus sporta attiecībām, tomēr ietekmē sportistu tiesības un pienākumus kā sporta attiecību subjektus (*Погосян*, 2011). Savukārt Sergejs Aleksejevs (*Сергей Алексеев*) uzskata, ka šādi strīdi ir jānodod jurisdikcijas iestādei vai arī tie jāizšķir alternatīvā veidā (*Алексеев*, 2012).

Pēc Sergeja Jurlova (*Сергей Юрлов*) domām, atkarībā no savstarpējo attiecību rakstura sporta attiecībās var izšķirt šādus ar sportu saistītos strīdus:

- 1) strīdi, kas rodas saistībā ar sacensībām: diskvalifikācija, sacensību rezultātu apstrīdēšana, konkrēta sporta veida tehnisko noteikumu pārkāpumi u. c.;
- 2) strīdi, kas ir saistīti ar dalību sporta federācijā;
- 3) ar dopinga lietošanu saistīti strīdi;
- 4) disciplinārie konflikti, kas rodas sportistu, treneru vai citu federācijas locekļu rīcības kodeksa pārkāpumu dēļ;
- 5) ētiskie strīdi, kas rodas neētisku izteicienu lietošanas dēļ vai nepiemērotas uzvedības dēļ publiskās vietās;
- 6) līgumiskie vai civiltiesiskie strīdi, kas rodas līgumu pārkāpumu dēļ (*Юрлов*, 2015).

Ņemot vērā iepriekšminētos faktus un tiesisko attiecību specifiku, sporta strīdi būtu jārisina miermīlīgā ceļā, ātri, konfidenciali, un, kas jo īpaši svarīgi – risinājumam būtu jāvedina uz veselīgām un, ja iespējams, neagresīvām attiecībām starp strīdā iesaistītajām pusēm, taisnīgu rezultātu, apzinoties arī citas, strīdā tieši neiesaistītas, personas aizskāruma iespējas, citiem vārdiem sakot, konflikti būtu jārisina “sporta ģimenes” lokā.

Minēto iemeslu dēļ tradicionālo strīdu risināšanas veidu – tiesas procesu – nevar uzskatīt par optimālu un labāko izvēli, turpretī, izmantojot alternatīvas strīdu risināšanas metodes un paņēmienus, it īpaši mediāciju, iespējams sasniegt vēlamo rezultātu – miermīlīgu, ātru, konfidencialu un neagresīvu strīda risinājumu sportā, mediācijai veicinot dialogu starp pusēm, lai rastu risinājumu, kas būtu to labākajās interesēs, kā arī ļaujot izveidot turpmākas sadarbības (sacensību) priekšnoteikumus. Izvēloties mediāciju, jurisdikcijas noteikšanas un strīda izskatīšanai piemērojama likuma problēma tiešā veidā nepastāv.

Kā norāda Fēlikss Stefeks (*Felix Steffek*) un Katrīna Stouna (*Katherine V. W. Stone*), mediācija, arbitrāža un arī strukturētās sarunas tiek uzskatītas par alternatīviem strīdu izšķiršanas veidiem. Tomēr vairākas būtiskas iezīmes ļauj atšķirt mediāciju no citām alternatīvajām strīdu izšķiršanas formām:

- 1) tā ir brīvprātīga, citiem vārdiem sakot, mediācija balstīta uz pušu brīvprātīgu līdzdalību;
- 2) neitrālais starpnieks (mediators) nevis tiesā, bet sistemātiski veicina pušu savstarpējo komunikāciju, lai tās uzņemtos atbildību par strīda atrisināšanu;
- 3) mediācijai piemīt elastīgums un plaša noteikta pieeja, kurā var tikt ņemti vērā visi konflikta aspekti neatkarīgi no to juridiskās saistības jeb būtiskuma [*Steffek, 2012; Stoun, 2004*].

Respektīvi, mediācijas mērķis ir panākt, lai puses brīvprātīgi sasniedz strīda risinājumu, kuru ir iespējams nostiprināt arī juridiski. Šajā procesā neitrālā trešā puse ļauj strīda dalībniekiem nonākt pie vienprātības, tādējādi palīdzot pusēm rast konflikta risinājumu ilgtspējīgā un pašu noteiktā ceļā. Ņemot vērā sporta īpatnības, vēl viena mediācijas priekšrocība var būt tāda mediatora izvēle, kurš pazīst sporta specifiku un spēs veiksmīgāk rast kopēju valodu ar strīdā iesaistītajām pusēm.

Saskaņā ar pētījumu *'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU* mediācijas process parasti aizņem vidēji 43 dienas, tādējādi strīda izskatīšana tiesā ir daudz laikietilpīgāka (sk. 1. attēlu).

Ievērojot apstākli, ka mediācijas procesi ir konfidenciāli, ir grūti iegūt precīzu informāciju par to veiksmīgu risinājumu. Šveices Mediācijas asociācija (*Schweizer Dachverband Mediation*), balstoties uz 2008. gadā veikto pētījumu, secina, ka mediācijas procesu veiksmīguma rādītājs ir lielāks par 70 %. No otras puses, Gerits Horstmeijers (*Gerrit Horstmeier*) apgalvo, ka par augstiem veiksmīguma rādītājiem mediācijas procesos 75–90 % tiek ziņots atkarībā no jomas, kurā mediācija tiek pielietota [*Horstmeier, 2013*].

Saskaņā ar V. Hesses pētījumiem sporta sektorā aptaujātās personas (juristi, mediatori, novērotāji u. c.) bija iesaistītas kopumā 117 ar sportu saistītos mediācijas procesos. Tika ziņots, ka 69 no šiem procesiem ir bijuši veiksmīgi, kas liecina, ka veiksmīguma rādītājs ir lielāks par 65 %. Ir jāņem vērā, ka arī pēc neveiksmīga mediācijas procesa puses vēl joprojām var nodot savu strīdu izskatīšanai tiesā, federācijas komitejā vai arbitrāžas tribunālā. Jāņem vērā arī tas, ka gadījumā, ja puses tomēr nav spējīgas pilnībā atrisināt savu konfliktu, mediācija jebkurā gadījumā var palīdzēt efektīvi mazināt strīdā iesaistīto pušu nesaskaņas un satuvināt puses, tādējādi radot auglīgu augsni nākamajam risinājumam [*Hesse, 2014*].

Autorei pagaidām neizdevās rast statistiku, lai atspoguļotu mediācijas veiksmes rādītāju Latvijā, jo mediācija ir diezgan jauna parādība (tikai 2014. gada 18. jūnijā stājās spēkā Mediācijas likums, un 2014. gada 12. augustā stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 433 "Mediatoru sertifikācijas un atestācijas kārtība"). Ministru kabineta noteikumi paredz, ka mediatoram, kas vēlas strādāt tiesas ieteiktās mediācijas modeli, t. i., kļūt par sertificētu mediatoru, ir jākārtro pārbaudījums sertifikāta saņemšanai.

1. attēls. Mediācijas process un strīda izskatīšana tiesā: salīdzinājums pa valstīm laika aspektā

Saskaņā ar portāla www.mediacija.lv datiem pirmais mediatoru sertifikācijas pārbaudījums notika 2014. gada rudenī un 27. oktobrī sertifikātus saņēma 24 mediatori. Arī pamatojoties uz informāciju, ko sniedz Cietušo atbalsta centrs, kas piedāvā mediatora pakalpojumu, Latvijā mediācijas procesi kļūst populārāki, kas norāda uz sabiedrības spēju intelligenti un toleranti, ar sapratni, respektējot otru pusi, novērst konfliktus vai, savstarpēji piekāpjoties, atrisināt radušos strīdus.

No Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas datiem, kas publicēti mājaslapā www.tm.gov.lv, izriet, ka, izmantojot mediāciju, ir šādi ieguvumi:

- 1) tiek ietaupīts laiks un nauda;
- 2) process norit mierpilnā, neformālā gaisotnē, rūpējoties, lai abas puses justos ērti un droši;
- 3) tiek atjaunota normāla komunikācija starp pusēm, nodrošinot tām iespēju patstāvīgi un konstruktīvi risināt kopīgus jautājumus, kas var rasties nākotnē (it īpaši svarīgi tas ir gadījumos, kad pusēm ir kopīgs viens vai vairāki bērni);
- 4) puses patstāvīgi pieņem lēmumus – tas nodrošina, ka tiek pieņemti tikai tādi lēmumi, ko puses ir akceptējušas un atzinušas par labiem risinājumiem;
- 5) process ir pilnībā konfidenciāls;
- 6) pusēm ir tiesības izvēlēties sev pieņemamu mediatoru un jebkurā laikā atteikties turpināt jau sāktu mediācijas procesu;
- 7) ja strīds jau ticis risināts tiesā, panākot risinājumu mediācijas ceļā, tiek atmaksāta valsts nodeva 50 % apmērā.

Tātad mediācija pasaulē tiek popularizēta kā alternatīvs strīdu risināšanas veids, un cerams, ka mediācijas veiksmes stāsti ir arī mūsu valstī.

Secinājumi

Sporta popularizēšana un tā komercializēšana ietekmēja sporta subjektu savstarpējās attiecības, paplašinot tās un padarot tās daudzveidīgākas un specifiskākas. Pēc autores domām, šī tendence pieprasa, lai ar sportu saistīti strīdi tiktu risināti ārpus tiesas ceļa, proti, arbitražas tiesās jeb federāciju ārējās komitejās, strīdu risināšanas komisijās, kas nodrošinātu ātrāku un efektīvāku konflikta atrisināšanu. Mediāciju kā alternatīvu strīdu risināšanas veidu var uzskatīt par piemērotu līdzekli sporta konfliktu veiksmīgai atrisināšanai un konsensusa panākšanai. Par to liecina arī Sporta arbitražas tiesas (*Court of Arbitration for Sports*), kas atrodas Lozannā, Šveicē, prakse un labi pārdomātā un efektīvā mediācijas procedūra sporta strīdu risināšanā. Lai nodrošinātu kvalitatīvu mediācijas procedūru, Sporta arbitražas tiesa piedāvā 58 mediatorus, no kuriem 39 ir ar darba pieredzi sporta sektorā, t. i., bijušie tiesneši, sporta federācijas biedri, nacionālās olimpiskās komitejas locekļi, sporta menedžeri un sporta juristi. Lielākajai daļai no šiem 39 mediatoriem ir arī juridiskā izglītība [CAS, 2017].

Kā jau tika minēts, ņemot vērā tiesisko attiecību specifiku, sporta strīdi būtu jārisina miermīlīgā ceļā, ātri, konfidenciali, un, kas jo īpaši svarīgi – arī risinājumam būtu jāvedina uz veselīgām un, ja iespējams, neagresīvām attiecībām starp strīdā iesaistītajām pusēm, taisnīgu rezultātu, tostarp apzinoties citas, strīdā tieši neiesaistītās, personas aizskāruma iespējas, citiem vārdiem sakot, konfliktus būtu jārisina “sporta ģimenes” lokā. Šāds rezultāts noteikti var tikt sasniegts ar mediāciju.

Mediation and Sports Disputes

Abstract

Nowadays sport is more than just leisure or hobby, it is a highly commercialised social activity with many interrelations where disputes are inevitable. In sports, the common way to resolve disputes is by submitting the dispute to either an arbitration tribunal, such as the Court of Arbitration for Sport, or to internal committees of national and international federations such as the FIFA Dispute Resolution Chamber/FIFA Players' Status Committee or to public courts. Both of these procedures can be time consuming and cost intensive. The present article considers mediation as an alternative dispute resolution method to resolve sports disputes.

Keywords: sport, sports disputes, mediation, sports law.

Literatūra

1. Alekseev, S. *Sportivnoe parvo Rossii. Pravovye osnovy fizicheskoi kultury i sporta*. Moskva: Iuniti-Dana, Zakon i parvo, 2012. (Алексеев, С. *Спортивное право России. Правовые основы физической культуры и спорта*. Москва: Юнити-Дана, Закон и право, 2012.)
2. Blackshaw, I. *The Court of Arbitration for Sport: An International Forum for Settling Disputes Effectively 'Within the Family of Sport'. Interventions*. Iegūts no: www.entsportslawjournal.com/articles/abstract/10.16997/eslj.139/ [sk. 13.10.2017.].
3. Cietušo atbalsta centrs. *Mediācija*. Iegūts no: <http://www.cac.lv/lv/mediacija> [sk. 20.10.2017.].
4. Court of Arbitration for Sports (CAS). Iegūts no: <http://www.tas-cas.org> [sk. 20.10.2017.].
5. Goodrum, N. *Mediation in sports disputes: lessons from the UK*. Iegūts no: www.lawinsport.com/articles/regulation-a-governance/item/mediation-in-sports-disputes-lessons-from-the-uk?highlight=WyJnb29kcjVtIl0 [sk. 15.10.2017.].
6. Hesse, V. *Is mediation suitable to resolve sport related disputes?* Iegūts no: www.lawinsport.com/articles/item/is-meditation-a-suitable-to-resolve-sports-related-disputes?highlight=WyJoZXNzZSJd [sk. 15.10.2017.].
7. Horstmeier, G. *Das neue Mediationsgesetz*. München: C. H. Beck, 2013.
8. Iurlov, S. *Sportivnye spory i ih razreshenie. Teoriia i praktika*. Moskva: Infotropik Media, 2015. (Юрлов, С. *Спортивные споры и их разрешение. Теория и практика*. Москва: Инфотропик Медиа, 2015.)

9. Mediācija LV. *Mediatoru sertifikācija*. Iegūts no: http://www.mediacija.lv/?Mediatoru_sertifik%C4%81cija [sk. 20.10.2017.].
10. Pogosian, E. *Formy razresheniia sportivnyh sporov: monografiia*. Moskva: Volters Kluver, 2011. (Погосян Е. В. *Формы разрешения спортивных споров: монография*. Москва: Волтерс Клувер, 2011.)
11. Steffek, F. *Mediation in the European Union. An Introduction*. Iegūts no: <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=b3e6a432-440d...> [sk. 15.10.2017.].
12. Stone, K. V. W. Alternative dispute resolution. Encyclopedia of legal history. No: *Public Law & Legal Theory Research Paper Series*. Los Angeles: University of California, School of Law, Research Paper 04–30, 2004.